

Chen Kaige

Kinesiske Chen Kaiges karriere er som en lang travelling ud af fortidens skygger. Ikke kun mod lysere tider, men også mod de mest basale erkendelser

Chen Kaiges eget liv kunne uden store omskrivninger konverteres til en film. Om en tynget sjæl, der fordømte og indberettede sin egen far under Kulturrevolutionens udrensningkampagner. Om en enestående ambitiøs instruktør, der i det meste af karrieren har stået i skyggen af sin gode ven og kollega Zhang Yimou. Om en ung student, der gjorde oprør mod et system, fik succes og til sidst selv blev en del af systemet.

Regimet og folket. Chen Kaige (f. 1952) og Zhang Yimou, der begge tilhørte det første kuld af filmskoleelever på Beijings filmakademi efter Kulturrevolutionen (1966-76), betragtes som frontfigurerne i den såkaldte femte generation af kinesiske filmskabere. Inden deres tilsynkomst havde film længe været betragtet som en sekundær kunstform i forhold til litteratur og opera, og mange af de film, der blev produceret, var direkte filmatiseringer af disse. Den femte generations storladne og lyriske tonefald pustede nyt liv i filmen som en selvstændig udtryksform, der ikke *kun* skulle afspejle fortiden, men lige så vel kunne bearbejde den. De førte kinesisk film ind i en ny æra, der blandt andet indebar, at man også fangede det vestlige filmpublikums opmærksomhed.

Hvor Zhang Yimou på mange måder var forsonende og æstetisk afbalanceret som filmskaber (som det allerede fremgår af debutfilmen, den bredt appellerende *De røde marker* fra 1987), indtog Chen Kaige

fra start pessimistens rolle. Af de to toneangivende instruktører var det ham, der stillede samfundskritisk mest skarpt med sine kameraer. Chen Kaiges debutfilm, *Den gule jord* (*Huang tu di*, 1984), som Zhang Yimou i øvrigt fotograferede, indkredsede umuligheden for et regime af at forstå dets folk. Filmen afsluttes med et rørende billede af jorden, der langsomt vokser sig så stor, at der til sidst ikke er mere himmel.

Med *King of the Children* (*Hai zi wang*, 1987) bevægede Chen Kaige sig over i den åbenlyse resignation. Filmen skildrer en ung mand, der som udstationeret landsbyskolelærer ender med at forkaste de maoistiske lærebøger i sit forsøg på at få eleverne til at tænke selvstændigt. På det personlige plan var filmen en bearbejdning af Chens egne barndomstraumer fra Kulturrevolutionen. I de sene 1960'ere blev han som dreng sendt i arbejdslejr og 'omskolet', og som 15-årigt medlem af Maos rødgardister udpegede han i fuld offentlighed sin far, filminstruktøren Chen Huaiai, som kontrarevolutionær – for at bevise sin loyalitet mod systemet.

I slutningen af *King of the Children* betragter skolelæreren de marker, der bliver brændt af for at kunne bruges igen, og bryder ud i en meningsløs cirkulær fortælling, hvor intet fremskridt er muligt: "Der var engang et tempel på et bjerg, hvor der boede en munk, som fortalte denne historie: Der var engang et tempel på et bjerg, hvor der boede en munk, som fortalte denne historie: Der var engang ..."

Alt i et billede. Chen Kaige måtte se sine tidlige, kompromisløse film blive forbigået i relativ ubemærkethed af både publikum og kritikere. I begyndelsen af 90'erne stjal Zhang Yimou billedet på store vestlige festivaler med titler som *Ju Dou*, *Under den røde lygte* og *Historien om Qiuju*. Dette ændrede sig dog, da Chen Kaiges *Farvel, min konkubine* (*Ba wang bie ji*, 1993) modtog Guldpalmerne i Cannes til deling med Jane Campions *The Piano*.

Farvel, min konkubine viser en af Chen Kaiges største styrker: Evnen til at indfange komplekse tematiske strukturer i et enkelt billede. Den australske fotograf Christopher Doyle, der er bosat i Hongkong og en ikke uvæsentlig brik i den succes, asiatisk film har opnået gennem de to seneste årtier, har kaldt åbningen af *Farvel, min konkubine* for det bedste, der nogensinde er gået over filmhistoriens lærreder. I scenen træder skuespillerne Dieyi og Xiaolou ind i en koncertsal kun oplyst af et enkelt, stærkt spotlys. De er klædt i den kinesiske operas traditionelle kostumer og er ikke bare trådt ind på en forladt scene, de er også trådt uden for deres egen tid og sted. Det er ti år siden, de spillede sammen i operaen *Farvel, min konkubine*. Ti år siden, de sidst har set hinanden, siger Xiaolou. "11 år," retter Dieyi ham og afslører dermed, at scene-partneren også er hans livs kærlighed og muse.

Resten af filmen er egentlig unødvendig, var Doyles pointe, for den ene billedramme fanger historiens essens: forholdet mellem fortid og nutid, mellem tradition og fornyelse, kunsten og virkeligheden – og kærlighedens grundlæggende umulige kår.

Ud af mørket. Efter i 1996 at have belyst seksualitetens mørke afkroge i *Temptress Moon* (*Feng yue*, i øvrigt fotograferet af førnævnte Christopher Doyle) og historiens

ditto i en periodefilm om Kinas første kejserdømme, *The Emperor and the Assassin* (*Jing ke ci qin wang*, 1999), begynder Chen Kaige for alvor at gå nye veje: Han tager til Hollywood.

Joseph Fiennes og Heather Graham får hovedrollerne i hans hitchcock'ske thriller *Killing Me Softly* (2002), og verden venter en international succes. I stedet bliver filmen et bemærkelsesværdigt flop hos både publikum og anmeldere, der med rette kalder den rodet og overstyret.

Efter eget udsagn kunne Chen alligevel bruge erfaringen til noget. Han fik lov til at arbejde frit med et emne, der længe havde optaget ham: den seksuelle impuls' evne til at afsløre menneskesindets mørke sider.

Hvis man anskuer Chen Kaiges karriere som en lang rejse ind i hjemlandets og privatlivets mørke, er hans seneste film, *Together* (*He ni zai yi qi*, 2002), et markant skridt ud i lyset. Det er en film, der ikke alene handler om basale følelser som kærlighed og ambition – den er heller ikke bange for at forløse dem. *Together* markerer tilsynecomsten af et livssyn, der ligger Chens tilbageskuende pessimisme fjern, og den er præget af en anderledes ligefrem fortælleglæde.

Xiaochun er en 13-årig violinist, der bor på landet med sin kluntede og simple far, som for enhver pris vil give sønnen mulighed for at slå igennem på sit instrument. Sammen begiver de sig til hovedstaden for at finde en lærer og mentor. Men i et nyt, moderne Kina, der synes opslugt af drømmen om berømmelse og materialisme, må faderen til sin store fortrydelse sande, at der ikke kun er musik i en 13-årigs verden.

Filmene er medfattet af Chen Kaige selv, og instruktøren optræder også foran kameraet i en afgørende rolle som violinlæreren Yu Shifeng. Det selvbiografiske element i *Together* ligger dog ikke så meget

i denne figur som i hovedpersonen Xiaochuns evne til at frigøre sig fra sine ambitioner og finde sit sande jeg.

Der er sket et tydeligt skred her. I *Farvel, min konkubine* resignerer Dieyi i livet, fordi det er uforeneligt med kunsten; i *Together* bruger Xiaochun sin kunst, musikken, til at nærme sig livets mest basale erkendelse.

Together er et melodrama, men Chen har selv tilkendegivet, at optagelserne var de mest ubekymrede i hans karriere. For første gang tillod instruktøren, der har ry for at være en af branchens mest stringente, sig selv at give slip på storyboard og manus og lade sig drive af de mest umiddelbare indfald. *Together* er på flere måder den lettest tilgængelige film i Chen Kaiges karriere, og samtidig den af hans film, der ligger tættest på grænsen mellem populisme og kunst. Og det er netop den overgangszone, instruktøren befinder sig i lige nu.

Hans kommende film, fantasy/action-projektet *The Promise (Mo gik)*, ventes at få premiere i december 2005. Budgettet på 30 millioner dollars er det største i kinesisk films historie, og *The Promise* forener skuespillere fra Kina, Sydkorea, Japan og Hongkong. Filmen handler om en slave, som i et tidløst univers befrier landets smukkeste konkubine for en forbandelse, der forhindrer hende i at føle ægte kærlighed.

Together (He ni zai yi qi, 2002)

Skulle man lave et biografisk epos om Chen Kaige i én indstilling, ville den tage form af en lang *travelling* ud af fortidens skygger. Ikke kun mod lysere tider, men også mod de mest basale erkendelser.

Kasper Christoffer Larsen

Litteratur

- Clark, Paul (1987). *Chinese Cinema. Culture & Politics since 1949*. New York, Cambridge University Press.
- Cueto, Roberto (2001). "La steadycam y el trí-pode. El cine de Chen Kaige y Zhang Yimou". In: *Nosferatu* nr. 36-37. San Sebastian, Donostia Kultura.

Filmografi

- 1984 Huang tu di/Yellow Earth/Den gule jord
 1986 Da yue bing/The Big Parade
 1987 Hai zi wang/King of the Children
 1991 Bian zou bian chang/Life on a String/Spådommen
 1993 Ba wang bie ji/Farewell, My Concubine/Farvel, min konkubine
 1996 Feng yue/Temptress Moon
 1999 Jing ke ci qin wang/The Emperor and the Assassin
 2002 He ni zai yi qi/Together
 2005 Mo gik/The Promise